

Vztahy v rodině z pohledu dětí

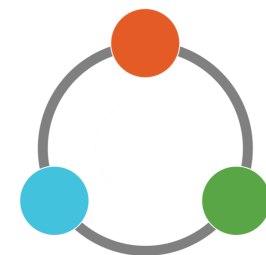
Xenie Uholyeva, Mája Vřeská

Prev-Centrum, z. ú., Ambulantní léčba
Katedra psychologie FF UK

Rodinné koreláty zneužívání NL

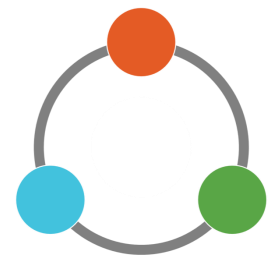
- Předpokládá se existence souvislostí mezi kvalitou vztahů v rodině a zneužíváním NL dětmi.
 - Kliše vs. empirická data
 - Kliše: **uživatel NL** = nepřítomný nebo **nezúčastněný otec** a milující **přehnaně pečující matka**
 - Je tato matka opravdu přehnaně milující a pečující? Může být lásky příliš?
 - Nedostatek behaviorální kontroly ze strany rodičů je opravdu typický pro adolescenty, kteří užívají NL (např. Fagan et al., 2013, Becoňa et al., 2013).
 - Ale bylo to tak vždy? Nebo chování dítěte zdeformovalo rodinné vztahy?
-

Rodinné koreláty zneužívání NL

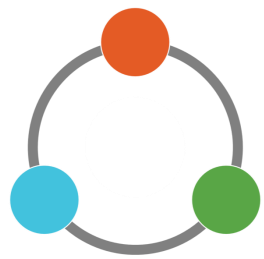
- V rodinách adolescentů, kteří zneužívají NL, se častěji vyskytuje **nízká koheze** (např. Johnson et al., 2014) a nejisté formy attachmentu (Schindler et al., 2007).
- **Koheze** v rodinách adolescentů, kteří **zneužívají NL**, a adolescentů **s mentální anorexií**, je stejná - **nízká** (Doba et al., 2013), Minuchinova pozorování se nedaří výzkumně podpořit.
- Obecně se předpokládají narušené vztahy (nejenom matka – dítě, ale i otec – dítě, např. Hajný, 2015). Ale to je typické i pro mnoho dalších potíží.

Rodinné koreláty zneužívání NL

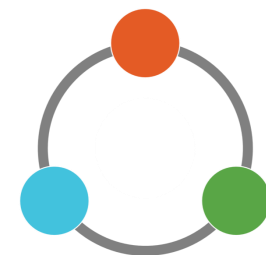

- Rodinné vztahy dospělých uživatelů – rezignovanost, rigidita, nedostatek pospolitosti
- Symptom ovlivňuje rodinné vztahy – ale jaké byly předtím?
- Patologické vztahové vzorce v rodině mohou zvyšovat **zranitelnost dítěte**, která není specifická vzhledem ke konkrétním potížím.
- Víme jen velmi málo o rodinách a o tom, jak děti prožívají dění v rodině. Snadno pak podléháme neoprávněným generalizacím a mýtům.

Cíle

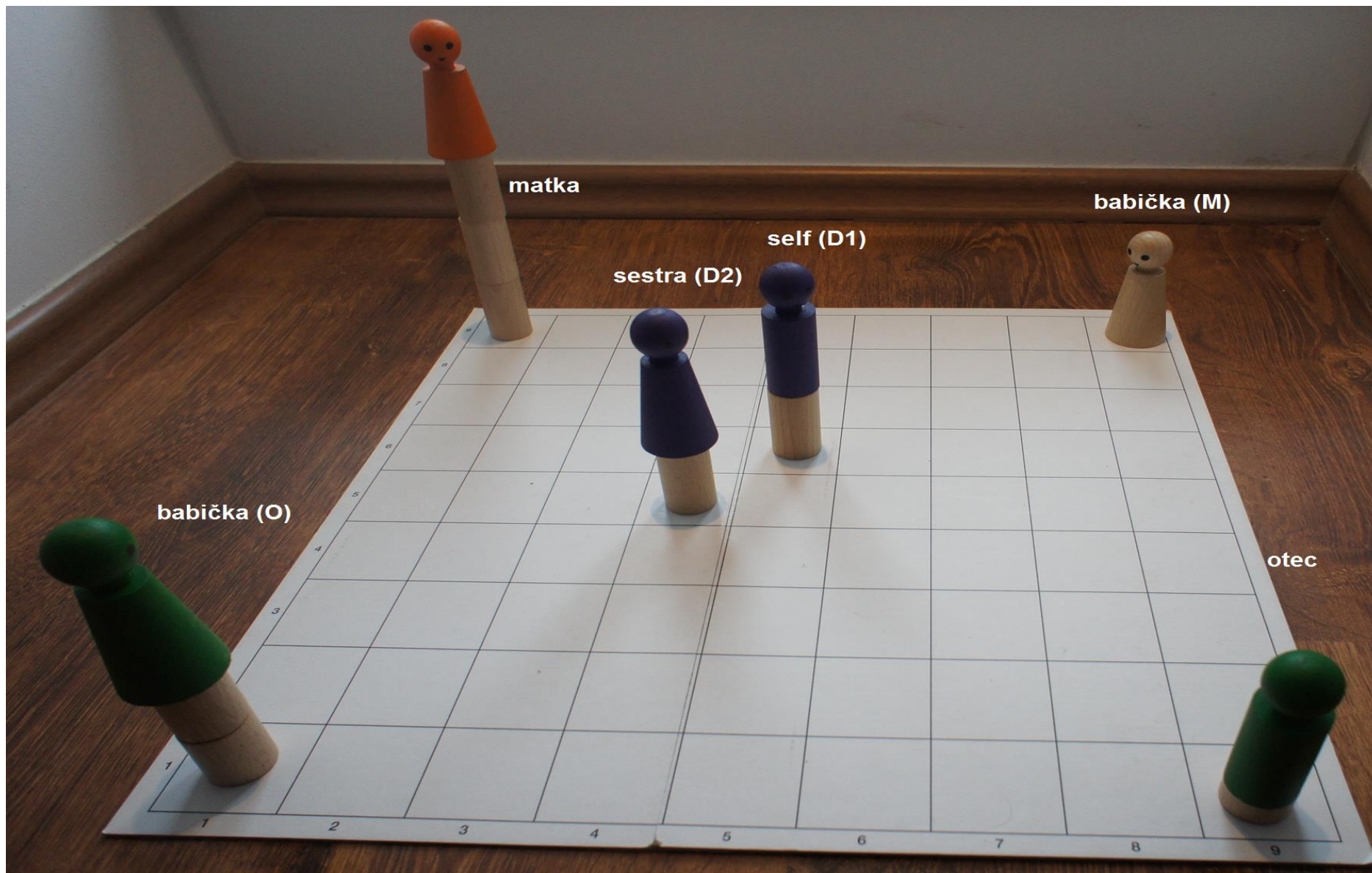
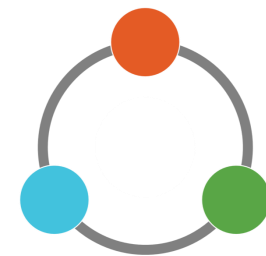
- Jak děti vnímají vztahy ve své rodině?
- Jsou nějaké rozdíly mezi tím, jak vnímají svou rodinu děti s různými typy potíží?
- Jaké fenomény v rodinných vztazích mohou být potenciálně patogenní?
- Existuje „přílišná“ blízkost ve vztazích?
- Jak poznáme „rizikové“ děti?

Family System Test (FAST)

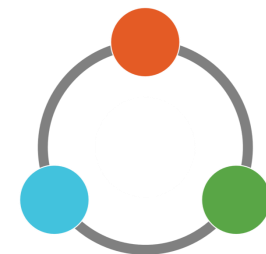
- Staví se **typická, ideální a konfliktní** reprezentace rodiny.
- **Dřevěné figurky** na monochromatické ploše reprezentují členy rodiny.
- Základními dimenzemi pro popis rodiny v systému FAST jsou **koheze a hierarchie** v rodině.
- Koheze je emoční blízkost mezi členy rodiny.
- Metoda navozuje situaci, kdy dítě od 6 let (nebo dospělý) **volně vypráví o životě své rodiny**. K podpoře vyprávění slouží seznam otevřených otázek ke každé reprezentaci.

FAST: Ukázka

Rodinná koheze

Vzorek

108

děti - klientů psychologických poraden ve věku 5-18 let.

60 %

chlapců

55 %

prvorozených dětí, 29 % druhorozených dětí

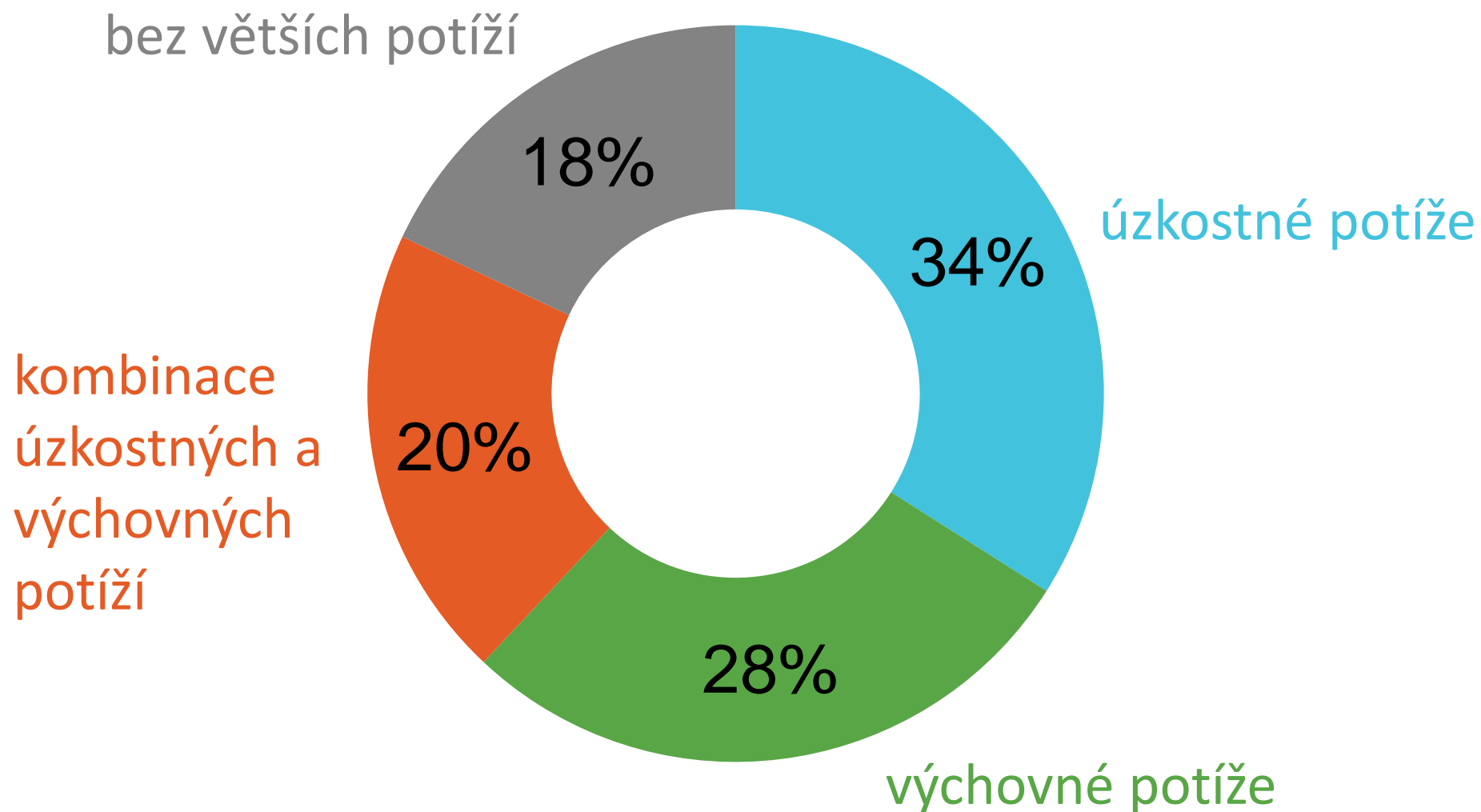
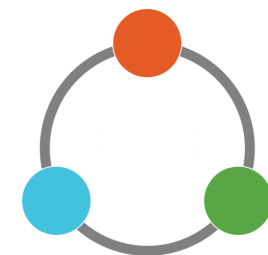
75 %

žáků běžných základních škol, 11 % žáků praktických škol, 9 % předškoláků, 5 % žáků středních škol

48 %

bydlí s oběma původními rodiči, 18 % nevlastním rodičem, 13 % s jedním rodičem

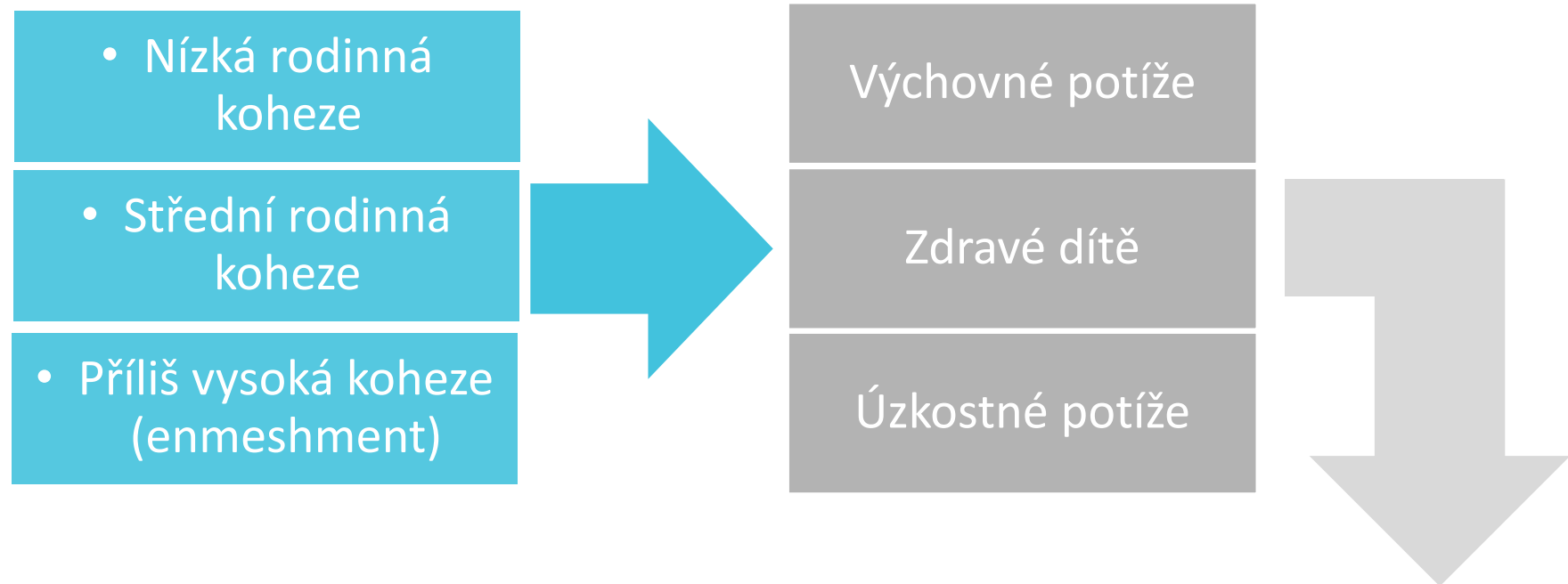
Vzorek: důvod návštěvy poradny

Koheze

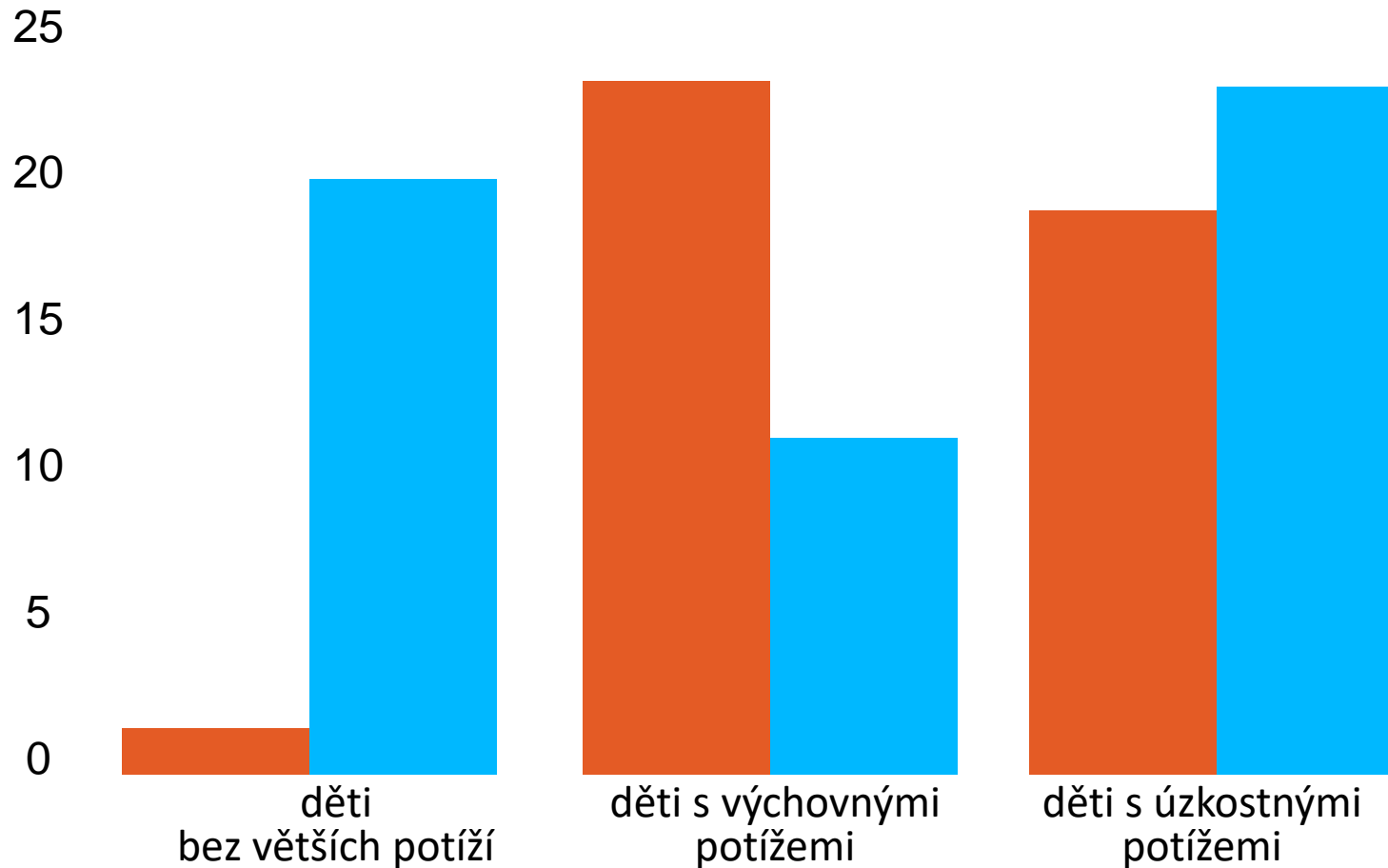
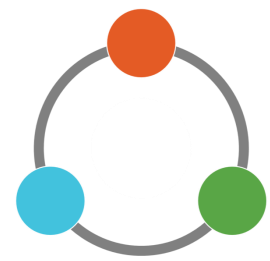
Tradované souvislosti mezi životem rodiny a potížemi dítěte
(pozorování rodinných terapeutů):

Ale už Minuchin si všiml, že některé **rodiny oscilují mezi odpojeností a nediferencovaným celkem bez hranic.**

(Minuchin, Montalvo, 1967)

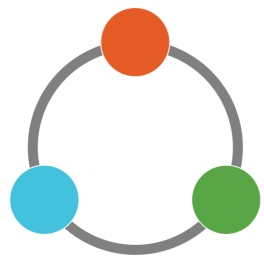
Koheze

Výskyt nízké celkové rodinné koheze (oranžově) a střední nebo vysoké celkové rodinné koheze (modře) v typické reprezentaci rodiny u dětí s různými typy potíží.

Skupina dětí s úzkostnými potížemi se liší více od skupiny dětí bez výrazných potíží, než od skupiny dětí s výchovnými potížemi. Děti s výchovnými problémy se od úzkostných liší tím, že chtějí (ideální reprezentace) nízkou rodinnou kohezi.

Extrémy

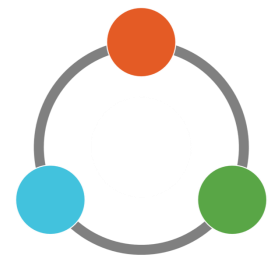
„Extrémně vysoká“
koheze se pojí spíše
s dobrou adaptací.

Extrémní koheze je
potenciálně patogenní,
jenom když je příliš nízká.

Enmeshment – fenomén, spojený s mocenskou nerovnováhou.

Koheze

Čím vyšší rodinná koheze, tím lepší adaptace.

Enmeshment – specifický fenomén, který vzniká v blízkých vztazích, ale nemá mnoho společného s kohezí. Podstatné je, že narušuje hranice a je tam mocenská nerovnováha.

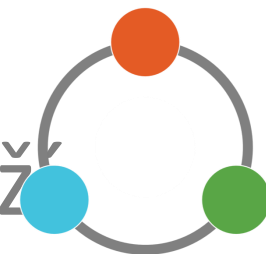
Není zde jasná kauzalita, ale pokud v terapii pracujeme se vztahy, cílem je vytvářet blízké vztahy (nikoliv primárně odpoutat se, ale sblížit se).

Specifika konfliktních situací podle dětí

- Kvalitativní analýza komentářů dětí ke konfliktní situaci
- Děti s výchovnými potížemi - eskalující konflikty, trvalejší dopady na vztahy, častěji násilí
- Děti s úzkostnými potížemi - více konflikty s příznivým průběhem
- Děti bez větších potíží - méně konfliktů v typické situaci, více společné práce na zvládnání konfliktu
- Děti s úzkostnými potížemi nepopisovaly méně konfliktů, ale tyto konflikty nebyly tak intenzivní (až bezhraniční) jako konflikty, popisované dětmi s výchovnými potížemi.
- V rodinách dětí s výchovnými potížemi – pomalejší obnova blízkosti po konfliktu

Rodina v očích dětí s různými typy potíží

Děti s úzkostnými a výchovnými potížemi vnímají celkovou rodinnou kohezi jako nižší, než děti bez větších potíží.

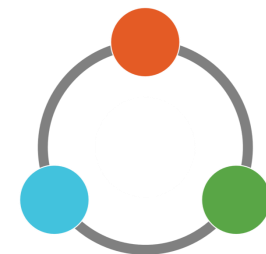
Koheze mezi dítětem a matkou a dítětem a otcem byla stejně vysoká, pokud rodiče žili spolu.

Děti s výchovnými potížemi (a s kombinací potíží) popisovaly konflikty v rodině jako intenzivnější, více bezhraničních konfliktů (fyzické potyčky mezi rodiči, msta apod.).

Děti bez výchovných potíží častěji popisovaly produktivní vyústění konfliktu (vzájemná ohleduplnost, posun k řešení).

Celkově mezi dětmi s různými typy potíží rozlišovala koheze a intenzita konfliktu

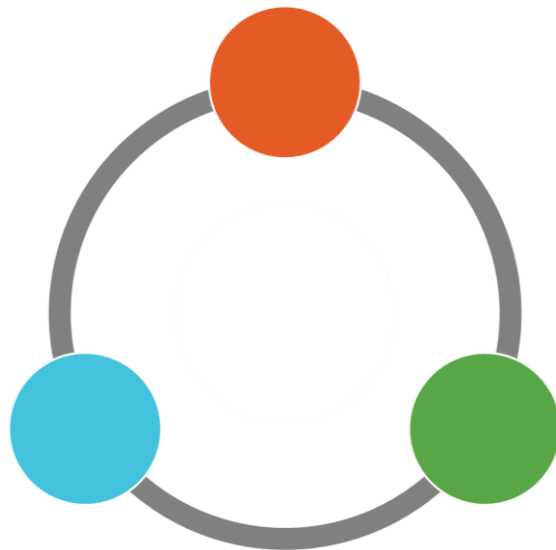
Závěr

- Nejvyšší koheze byla v rodinách dětí bez větších potíží.
- Mezi dětmi s výchovnými a úzkostnými potížemi nebyly velké rozdíly v tom, jak vnímají rodinnou kohezi.
- Děti s výchovnými potížemi popisují intenzivnější konflikty, které mají dopad na vztahy v rodině (konflikt eskaluje, často končí přerušením kontaktu), a méně adaptivních cest k řešení konfliktů.
- **FAST** je nástroj, který může pomáhat zachytit rizikové děti

„Příliš blízko“ je fenomén, který nesouvisí s mírou blízkostí, ale s její kvalitou.

Koheze souvisí **lineárně** s adaptací dítěte

Děkujeme za pozornost.

Xenie Uholyeva (uholyeva@centrum.cz)

Mája Vřeská (maja.vreska@centrum.cz)

Prev-Centrum, z. ú., Ambulantní léčba
Katedra psychologie FF UK